

Liberal Düşünce Topluluğu Sempozyumu:

İnsan Hakları Açısından Türkiye’de Alevi Sorunu

İsmail Erdem Kantekin

Liberal Düşünce Topluluğu (LDT) tarafından organize edilen “İnsan Hakları Açısından Türkiye’de Alevi Sorunu” Sempozyumu 9 Mayıs’ta Erikli Baba Kültür Derneği Cemevi’nde yapıldı. Üç oturumda yapılan Sempozyumun açılış konuşmasını Metin Tarhan yaptı. Sonra Liberal Düşünce Topluluğu adına Bican Şahin konuştu.

“Alevi Sorununu Tanımlamak” başlıklı birinci oturuma Şahin Alpay başkanlık yaptı. İlk konuşmacı Şenol Kaluç’un ardından Doç. Bekir Berat Özipek, ve Fermani Altun söz aldı. Programda Oral Çalışlar’ın da bir konuşma yapacağı duyurulmuştu. “Bir yanlış anlama olmuş” diyerek Çalışlar’ın toplantıya katılmadığı söylendi. Son konuşmacı Murat Yılmaz oldu. “Tarihsel ve Aktüel Boyutlarıyla Alevi Sorunu ve Görünümleri” başlıklı ikinci oturumda Yılmaz Soyyer, Ali Yaman, Cafer Solgun ve Kelime Ata konuştu.

“Alevi Sorununun Çözümü, Alternatifler ve Gelecek Perspektifleri” başlıklı üçüncü oturuma Orhan Kemal Cengiz başkanlık yaptı. Reha Çamuroğlu, Fevzi Gümüş, Doğan Bermek, Ali Kenanoğlu konuştu.

Reha Çamuroğlu, “Erken ayrılmam gerekiyor” dedi, ama yirmi dakika konuşma hakkını on beş dakika aşarak diğer konuşmacıların haklarına tecavüz etti. Fevzi Gümüş, Doğan Bermek, Ali Kenanoğlu beşer dakika konuşmak zorunda kalırken Çamuroğlu yaklaşık kırk dakika konuştu. Liberal çamurluk böyle oluyor herhalde.

Ali Kenanoğlu konuşmasını daha da kısa kesmesini isteyen oturum başkanına, “üç dakikada hangi derdimi anlatayım” diye isyan etti. “Çamuroğlu konuştu konuştu bize üç dakika kaldı. Her şeyi söylemem istendi, fakat görüyoruz ki liberallikten, liboşluğa döndük” dedi.

Bir süre önce Abant Toplantılarında birine katılan Alevi örgütü temsilcileri hakkında söylemedik söz bırakmayanların, artık böyle toplantılara katılmakta hiç bir sakınca görmemesini herhalde “ilerleme” saymamız gerekiyor.

Yol TV temsilcisi Necdet Saraç, “Alevi federasyonlarının bir şekilde hükümetle el ele vermesi gerekir. LDT bunu başardı.” dedi.

Programa göre konuşmalardan sonra yapılacak “Cem töreni” katılımcılardan kimsenin katılmaması üzerine iptal edildi. Binali Doğan dede, “Aleviliği konuştunuz, ama Aleviliğin gereğini yerine getirmiyorsunuz canlar. Gençlerin kısacık müzik dinletisini bile dinlemiyorsunuz! Bu böyle olmamalı!” diye isyan etti.

Aşağıda bazı konuşmalardan çarpıcı bölümler veriyoruz:

Abant Toplantılarından birine katılan Alevi örgütü temsilcileri hakkında söylemedik söz bırakmayanların, artık böyle toplantılara katılmakta hiç bir sakınca görmemesini herhalde “ilerleme” saymamız gerekiyor.

Şenol Kaluç

Kabul etsek de etmesek de bu topraklarda Aleviler dinsel bir azınlık durumundadır. Diyanet İşleri'nin Aleviliği sapkın bir inanç olarak görmesi ve Sünni topluma bu yönlü telkinlerde bulunması sorunun boyutlarını arttırmıştır.

Şenol Kaluç, Liberal Düşünce Topluluğu, Alevi-Bektaşlı Araştırmaları Merkezi Başkanı

Alevilik sorununu görünür kılan asıl olgu köyden kente göç sürecidir. Aleviler, şehirlere göç ile Osmanlı asırlarında dahi gözükmeyen derecede bir Alevi düşmanlığı ile karşılaşmışlardır. Bu düşmanlığın büyük ölçüde devlet eli ile gerçekleştirildiğini düşünmek için nedenlerimiz vardır. Diyanet İşleri'nin devletin tek tipleştirici politikalarına uygun olarak Aleviliği sapkın bir inanç olarak görmesi ve Sünni topluma bu yönlü telkinlerde bulunması sorunun boyutlarını arttırmıştır. (...)

Kabul etsek de etmesek de bu topraklarda Aleviler dinsel bir azınlık durumundadır. Liberal değerlerin yükselmesi Aleviliğin önündeki sorunların kalkması açısından şarttır. Ancak Aleviler 68 kuşağından beri aşırı Sol etkileşim içerisinde kalmıştır ve Sol'daki bütün kronik hastalıklar Alevilere de sirayet etmiştir. (...)

Korkarak görmekteyim ki bir kısım Alevi bugün milliyetçi, ırkçı bir çizgiye doğru kaymaktadır. Bu süreç Alevi öğretisine bir saldırı anlamını taşımaktadır. Yetmiş iki millete bir göz ile bakma iddiası taşıyan Alevilerin, Aleviliği etnik bir hapisaneye kapatma hakları olduğunu sanmıyorum. (...)

Devlete kapılanan bir Alevilik tehlikesi bizi beklemektedir. Burada Alevi toplumunun çok dikkatli olması gerekmektedir. Nasıl oldu da devletin seksenli yılların ortalarına kadar yok saydığı ve rejimin düşmanları arasında saydığı Aleviler son yirmi yıl içerisinde rejimin sadık bekçileri rolüne kaydırıldılar? (...)

Aslında Alevi sorunu (...) bir özgürlük sorunudur. Bu sorun özü itibarı ile ülkemizdeki pek çok meseleden ayrı değildir. Alevi sorununun çözümü ancak bu ülkede etnik dini ya da başka bir sebeple ezilen tüm insanların işbirliği ile çözülebilir. Ancak burada hemen şöyle bir itirafta bulunmak gerektiğini düşünüyorum: Maalesef kendi sorunumuz çözülürken diğerlerinin sorunlarının çözülmesi konusunda hepimiz samimiyetsiz davranmaktayız.

Şahin Alpay

Cumhuriyetimizin kurucuları, homojen ve dinin vicdanlara bırakıldığı bir toplum kurmak için yola çıktılar. Bunu da otoriter bir rejim altında uyguladılar. Bu ülkenin gerçeklerine uymayan bir proje oldu.

Metin Tarhan, ADF Başkanı

Alevilerin (...) uluslararası insan hakları çerçevesinde temel talepleri var, ama bunu uluslararası alana taşıma arzusunda değiller. Güçlü ve demokratik bir devlet oluşması açısından kendi değerlerini barışçıl, demokratik bir ortamda, insan hakları temelinde çözme çabası içerisinde. (...) Alevilerin insan haklarından kaynaklı demokratik taleplerinin son yıllarda sivil toplumca benimsenmiş olmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu taleplerin kamusal sahada devlet tarafından karşılanmasının da barışçıl olacağını umut ediyorum.

Bican Şahin, Liberal Düşünce Topluluğu

İnsanların diğer insanlardan ve devlet kurumundan yapabilecekleri belki de en temel hak talebi din ve vicdan özgürlüğüdür. Ülkemizde

Alevilik sorununun bu çerçevede tartışılması gereken bir konu olduğunu düşünüyorum. Tarihsel tecrübe maalesef Alevi topluluğunun vicdan özgürlüğüne yeterince saygı gösterilmediğini göstermekte. Bugün burada bir araya gelmemizin nedeni Aleviliğin ne olup ne olmadığı sorusu değil, Alevilerin vicdan özgürlüğünün nasıl temin edebileceğini tartışmasıdır.

Şahin Alpay, Gazeteci, Zaman Yazarı

Cumhuriyetimizin kurucuları, homojen ve dinin vicdanlara bırakıldığı bir toplum kurmak için yola çıktılar. Bunu da otoriter bir rejim altında uyguladılar. Bu ülkenin gerçeklerine uymayan bir proje olduğu için bu politikalara çeşitli itirazlar yükselmiştir. (...) Aleviler, “Biz yok muyuz, inancımız yok mu? Niçin Türkiye Cumhuriyeti bizim inancımızı tanıyıp, dini haklarımıza saygı göstermiyor?” diye sormaya başladı. Türkiye nüfusunun önemli bir parçasını oluşturan Kürtler, “Niye bizim dilimiz, kimliğimiz tanınmıyor” dediler. .

Doç. **Bekir Berat Özipek**, Gazi Osman Paşa Üniversitesi

Alevi sorunu Türkiye'deki din ve vicdan özgürlüğü sorununun bir parçasıdır. (...) Türkiye'deki din ve vicdan özgürlüğü sorunu esas olarak Türkiye'deki resmi ideolojiden, devletin kuruluş ve örgütlenmesi tarzından ve onun laiklik anlayışından kaynaklanır. Türkiye'de insan hakları, din ve vicdan özgürlüğü çerçevesinde demokratik bir düzenin gereklerine uygun olmayan bir yapının yer aldığını söyleyebiliriz. (...) Türkiye'deki laiklik, devletin dinler ve inançlar karşısında tarafsız kalmasını ifade eden evrensel demokratik laiklik anlayışına uygun değildir. Tam tersine devlet eliyle inanç alanının dizayn edilmesi, biçimlendirilmesidir. (...) Benim idealim Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ilk fırsatta kaldırılmasıdır.

Fermani Altun, Dünya Ehlibeyt Vakfı

Türkiye'de yaşadığımız bütün olayların temelinde suçlu olan, sistemdir. (...) 1985 yıllarında ben bu laikliğe karşıyım dediğim zaman kıyamet kopuyordu. Evet, ben bu laikliğe karşıyım, laiklik yoktur çünkü. (...)

Biz devletten maaş istemiyoruz, kimseye de verilmesin, Diyanet lağvedilsin. Bütün inanan insanlar kendi kendilerini finanse etsin.

Doç. **Ali Yaman**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Bugün Türkiye'de demokratiğin, liberalliğin ve bu konuda samimiyetin bir göstergesi olması bakımından da Alevilik önemlidir. Bugün ben liberalim deyip de Alevi meselesine kulaklarını tıkayan bir insan olmamalıdır. (...) Bugün hâlâ kendilerine liberal deyip demokrat deyip de Alevi sorununu yapay bir sorun olarak göstermeye

Fermani Altun

Biz devletten maaş istemiyoruz, kimseye de verilmesin, Diyanet lağvedilsin. Bütün inanan insanlar kendi kendilerini finanse etsin.

Ali Yaman

Bugün Türkiye'de demokratiğin, liberalliğin ve bu konuda samimiyetin bir göstergesi olması bakımından da Alevilik önemlidir.

Orhan Kemal Cengiz çalışan arkadaşlarımız var akademisyenler var, bu üzücü bir şey. Yani bu sorun yapay değildir, bu sorunu senin bilmemen bu sorunun olmadığı anlamına gelmez.(...)

Sivas, Çorum, Maraş,
hepsi birer
derin devlet

Cafer Solgun, Yüzleşme Derneği

operasyonudur.
Ama Sivas'ta
o binanın önünde
on bin tane
insan toplandı.
Sünnilerin de
o anlamda
kendileriyle
hesaplaşmaları
lazım..

Bir anda Aleviler keşfedildi bazı çevreler tarafından. Ergenekoncu çevreler diye isimlendirelim onu. Ve işte Aleviler Cumhuriyetin teminatıdır, bilmem laikliğin güvencesidir gibi bazı misyonlarla Alevilerin taşıdıkları bazı korku, kaygı ve hassasiyetler istismar edildi. (...) Bazı Alevi sitelerinde hâlâ cumhuriyet mitinginden görüntüler var. Bir Alevinin darbeci olması kadar utanç verici bir şey olamaz. Kimse darbeci, Ergenekoncu, ırkçı olmamalıdır, ama Alevilerin olmaması için kırk bin tane neden var. (...) Alevi ibadethanelerde kocaman Atatürk portreleri var. Politik bir figürün bir ibadethanede ne işi var? Benim sorum bu kadar açık ve basit.

Kelime Ata, PSAKD Örgütlenme Sekreteri

Birlik Partisi (BP), [1966'da kurulduğunda] (...) Kemalizm'den ayrıldığı tek nokta, laikliğin uygulanışına getirdiği itirazdı. Alevilerin Diyanet İşleri Teşkilatı'nda neden temsil edilmediği noktasından başlayan bu itirazın gereği olarak Birlik Partisi, Diyanet'in "inanç grupları arasındaki denge ve eşitliği sağlayacak ve bunların inanç ve vicdan özgürlüğüne saygı gösterecek şekilde" teşkilatlandırılmasını talep ediyordu. (...) 1980 tarihli programda ise, "Komünizme karşı olmak ve bu ideolojiye karşı mücadele etmek" ifadesi çıkarıldı. "Türkiye Birlik Partisi, emperyalizme, faşizme, feodalizme karşı olan halkın (...) partisidir" denilerek, komünizme kapı aralandı.

Orhan Kemal Cengiz, Hukukçu-Yazar

Cafer Solgun Sorunun odağında bir devlet anlayışı var. Kimlikleri, farklılıkları bir tehdit olarak algılıyor. Kim farklıysa onu asimile etmek, ezmek gibi bir sürünceme var. Ama maalesef mağdurlar sadece bir, kendi mağduriyetlerini görüyorlar; iki, o mağduriyetten üretilen kimliğin içerisine öylesine hapsolüyorlar ki başka bir şey göremiyor ve asla bir empati duyduğumuz yok. (...)

Bir Alevinin darbeci olması kadar utanç verici bir şey olamaz. Bence sadece Sivas değil, Çorum, Maraş, hepsi birer derin devlet operasyonudur. Eğer bugün çok iyi takip edilebilse Ergenekon ve onun öncesindeki haleleriyle bağlantılarının kurulabileceğini düşünüyorum. Ama öbür taraftan da Sivas'ta o binanın önünde on bin tane insan toplandı. Yani o on bin insanın da, mesela Sünnilerin de o anlamda kendileriyle hesaplaşmaları lazım. Sünni kesimin bir kısmı görüyor, diyor ki orada bir derin devlet parmağı var. Aleviler onu görmüyor. Ama Sünni kesim de nasıl olup da bir koyun sürüsü gibi oraya gidip, o kapının önünde biriktiğiyle yüzleşmek istemiyor. Yüzleşme problemimiz var.

Kimse darbeci, Ergenekoncu, ırkçı olmamalıdır, ama Alevilerin olmaması için kırk bin tane neden var.

Reha Çamuroğlu, AKP Milletvekili

Cafer Solgun dedi ki Alevi toplumunun örgütlenişi, zamansal olarak Kürt meselesinin yükselişine denk düşüyor. Aslında bu beş yüz yıldır böyle. Kürt meselesi ile Alevi meselesi arasındaki ilişki beş yüz yıldan beri böyle. Çaldıran'dan bu yana çok yoğun bir ilişki var ikisi arasında. (...) Çok şükür ki biz insan öldürmedik, öldürüldük. (...)

Fevzi Gümüş, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Genel Başkanı

Bugün geldiğimiz nokta siyasi iktidarların lütuflarıyla, yasal mevzuatta değişiklik yapmalarıyla, vb., sağlanmış değildir. Cemevlerinin durumunu hepimiz biliyoruz. Fiili bir gerçeklik olarak Türkiye'de cemevleri açılmaya başlandı, Erikli Baba'da olduğu gibi dergâhlar bir biçimde Alevi toplumu tarafından sahiplenildi ve işte bugün burada tanık olduğumuz kimi inançsal, kültürel hizmetlerin yerine getirildiği mekânlara dönüştü. Fiili mücadele, fiili hareketlilik bugüne kadar Alevilerin mesafe almasını sağladı.(..)

Demokrasi, senden olmayanın, senin dışında olanın haklarının güvence altına alınmasıdır. Onun her hangi bir toplumsal, siyasi, ekonomik süreçte ayrımcılığa tabi tutulmamasıdır. En azından tutulmaması konusunda hukuki güvencenin sağlanmasıdır.(..)

Doğan Bermek, Alevi Vakıfları Federasyonu Başkanı

Çok endişe ettiğim bir gelişme (...) devletin kendi Alevisini üretmesi, devlete bağlı bir Alevilik üretmek. (...) Bir nevi devlete bağlı bir Alevilik, devlete daha yakın bakan, devlete daha yalaka olan bir Alevilik üreterek devletten kendilerine pay çıkartma sevdasına da düşüyor olabilirler. Bu konuda da devletin ve hükümetin, özellikle bu açılımı yürüten siyasi partinin ve partinin temsilcilerinin epey dikkatli olması gerektiğini düşünüyorum.

Ali Kenanoğlu, ABF Başkan Yardımcısı

Biz ABF olarak bir kere masaya oturmaktan, sorunların çözümü için konuşmaktan kaçan bir kurum değiliz. Bu tür Alevi açılımı ya da meselelerin çözülmesi noktasında her türlü kurulla, kuruluşla hükümet nezdinde masaya oturup sorunların çözümü konusunda dinlenmek istiyoruz. (...)

Ortada bir sorun var. Bu sorunun kaynağının AKP olmadığı konusunda hemen hemen hepimiz hemfikiriz. Hatta şunu çok net bir şekilde söylersek okullarda din derslerinin zorunlu hale getirilmesini ilk önce CHP kendi parti kongresinde kabul ederek ondan sonra yasalara sokulmasını önermiştir. (...)

Biz bu kaygılarımızı ve kuşkularımızı paylaşalım istiyoruz. Reha Bey'le, hükümetle, bakanlarla paylaşalım; diyelim ki, çözüm bu değildir, bu noktada çözmeye çalışırsanız da çözmüş olmazsınız; yeni bir kangren haline sokmuş olursunuz bu işi. Dediğimiz budur.

Fevzi Gümüş

Bugün geldiğimiz noktaya siyasi iktidarların lütuflarıyla, yasal mevzuatta değişiklik yapmalarıyla gelinmedi, Fiili mücadele, fiili hareketlilik bugüne kadar Alevilerin mesafe almasını sağladı.

Ali Kenanoğlu

Sorunun kaynağının AKP olmadığı konusunda hepimiz hemfikiriz. Hatta okullarda din derslerinin zorunlu hale getirilmesini ilk önce CHP önermiştir.